

YU ISSN 0027-8084
UKD 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XXXII/1–2

БЕОГРАД
1997

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXXII (нова серија)

Св. 1-2 (1997)

САДРЖАЈ

Граматика

Поводом заменица <i>сав</i> , <i>сваки</i> (и сродних речи) (ИРЕНА ГРИЦКАТ) . . .	1
Дистрибуција и правила употребе партикула „и“ и „ни“ у српском књижевном језику (МИЛОШ КОВАЧЕВИЋ)	7
О узрочном значењу конструкције <i>у</i> + локатив (ДУШКА КЛИКОВАЦ) .	26
Конструкција <i>йод</i> + акузатив с временским значењем (СРЕТО ТАНАСИЋ)	38

Лексикологија и лексика

Поводом петнаестог тома Речника САНУ (ЕГОН ФЕКЕТЕ)	45
Универбација (ЂОРЂЕ ОТАШЕВИЋ)	52
О термину <i>машља</i> (ВИДАН НИКОЛИЋ)	64
Неколико напомена о именици <i>күзџ</i> (МИЛАН ДРАГИЧЕВИЋ)	68

Језик и стил

Примена теорије језичке личности у језичким истраживањима (СТАНА РИСТИЋ)	73
Дијалекатске особине у писаној речи Десанке Максимовић (А. ПЕЦО) .	88
Развојни правци лингвистике текста (МИЛОСАВ Ж. ЧАРКИЋ)	98

Правопис

Терминолошка творба и правопис (РАДОЈЕ СИМИЋ)	121
---	-----

In memoriam

Др Бранислав Милановић (1911-1977)	127
--	-----

МИЛОШ КОВАЧЕВИЋ
(Филозофски факултет, Ниш)

ДИСТРИБУЦИЈА И ПРАВИЛА УПОТРЕБЕ ПАРТИКУЛА „И“ И „НИ“ У СРПСКОМ КЊИЖЕВНОМ ЈЕЗИКУ

У раду се на функционалностилски разноврсном корпусу врши анализа дистрибуције партикула *и* и *ни* у српском књижевном језику. Издвајају се критеријуми који стоје у подлози дистрибуције и на основу њих изводи се осам правила употребе партикула *и* и *ни* у српском књижевном језику.

1. Заједно с модалним ријечима партикуле чине (обједињују) ријечце као засебну врсту ријечи. Разлика између те двије подгрупе ријечца темељи се на опсегу садржаја који оне модификују. Модалне ријечи тако увијек показују однос говорника према садржају цијелог исказа (реченице), док се партикулама исказује однос према садржају једног појма у исказу (реченици), тј. садржају само једног реченичног члана¹. Основна је функција партикула, дакле, „истицање једне речи према осталим“² ријечима у реченици.

Већину партикула, чији се број може прије окарактерисати као мали него невелик, употребљавамо интуитивно, не правећи приликом њихове употребе готово никад погрешке. Изузетак су једино партикуле НИ и И. За њихову употребу очито поуздан ослонац не може, као код осталих, бити језичко „осјећање“, које и иначе није поуздан критеријум.

У овоме раду ћемо зато описати дистрибуцију и покушати извести правила употребе партикула И и НИ у српском књижевном језику³, али и указати на најчешће случајеве и разлоге њиховог нарушавања.

¹ О карактеристикама ријечци и партикула као њиховог дијела в. у: А. Белић, *О језичкој природи и језичком развоју*, књ. II, Научно дело, Београд, 1959, стр. 175–178; Д. Гортан-Премк, *Типови и врсте речи*, Јужнословенски филолог L, Београд, 1994, 125–126; С. Ристић, *Речце као јединице лексичког система*, Научни састанак слависта у Вукове дане, 22/2, Београд, 1994, 155–161, посебно стр. 156–157.

² А. Белић, *нав. дјело*, 176.

³ О међуодносу партикула НИ и И и правилима њихове употребе у српском језику није исцрпније писано. Исцрпније о партикули НИ, у склопу осталих одричних ријечи, у поређењу с бугарским језиком пише Л. Лашкова, *Средства, функцији и дистрибуција на синтактичното отрицање в сърбохрватскии български език*, Јужнословенски филолог, XXXII, Београд, 1976, 167–174. На међуоднос партикула НИ и И, скрећући пажњу само на примјере њихове погрешне употребе, указивали су нормати-

2. У опису ових партикула и издвајању правила њихове употребе ићи ћемо од (нај)општијих ка специфични(ји)м, при чему ћемо анализу проводити на примјерима из различитих функционалних стилова књижевног језика, а најчешће на примјерима из публицистичког и књижевноумјетничког стила⁴. За почетак наводимо најтипичније примјере употребе партикула *И* (1) и *НИ* (2) у српском књижевном језику:

- (1) Сео је *И он* уз њу /Д. Ћосић, 423/; Пред кућу стиже *И Вукашин* /Р. Братић, 68/; Можда ће *И Херцеговци* једном престати да ђаволичу /Р. Братић, 28/; Искуство света отклања *И њу дилему* /Политика, 29380, 5. 8. 1995, 18/; У јуну је, међутим, *И у Црној Гори* производња порасла /Политика 29368, 18. 7. 1995, 1/; ... јурили су га [вукови] *И ове зиме* /Р. Братић, 6/; Убеђени смо *И сада* да мир нема алтернативе /Политика, 29384, 9. 8. 1995, 14/; *И на слави* сам била /Политика, 29384, 9. 8. 1995, 25/; Најпосле окадише *И школску њорбу* малог /Р. Братић, 14/; ... била би уништена *И душа човекова* /Политика, 29384, 9. 8. 1995, 26/; Ето, *И њаквој раси* / послаше свето обасјање /Поесија, 17: М. Павловић/; итд.
- (2) Ово питање *НИ у логичком смислу* није коректно /Б. Шијаковић, 211/; Аеродром *НИ данас* није отворен за саобраћај /Политика, 29626, 13. 4. 1996, 2/; Не иде нам *НИ у џуризму* /Политика, 29585, 3. 3. 1996, 21/; Човек се *НИ у роману* није часније и упорније од њега борио за љубав једне жене /Д. Ћосић, 59/; То нису спречиле *НИ њрејње зајвором* /Политика, 29380, 5. 8. 1995/; Тако нешто *НИ најбогатије земље* света себи не допуштају /Политика, 29384, 9. 8. 1995, 10/; *НИ њамо* нису имали мира /Политика, 29384, 9. 8. 1995, 17/; Информација о томе није нам дата *НИ у МУП-у Србије* /Политика, 29384, 9. 8. 1995, 14/; Одмора није било *НИ ноћу* /Политика, 29384, 9. 8. 1995, 17/; Нисмо се превише узбудили *НИ због злочина* извршеног над Ираком /Политика, 29387, 12. 8. 1995, 22: Милован Данојлић/; Нису испале *НИ ракете* на авионе /Поли-

висти. В. нпр.: И. Клајн, *Речник језичких недоумица*, Нолит, Београд, ³1992, стр. 105, као и: П. Ивић, И. Клајн, М. Пешикан и Б. Брборић, *Језички приручник*, РТВ Београд, Београд, 1991, 139.

⁴ Примјери које у раду наводимо ексерцирани су из следећих извора: Радослав Братић, *Сјрах од звона*, СКЗ, Београд, 1991; *Вечерње новосице*, дневне новине из Београда; Јован Дучић, *На међи истине и њајне*, Контакузин, Крагујевац, 1995; Михаило Лалић, *Пружом по води*, Дневник, Нови Сад, 1992; *Наша Борба*, дневне новине из Београда; *Поезија*, часопис за поезију и теорију поезије, год. I, бр. 1, Београд, 1996; *Политика*, дневне новине из Београда; Милисав Савић, *Хлеб и сјрах*, Просвета, Београд, 1992; Добрица Ћосић, *Грешник*, БИГЗ, Београд, 1985. и Богољуб Шијаковић, *Зоон њолићикон*, УНИРЕКС, Подгорица, 1994.

Сви у раду употријебљени примјери иза којих се не наводи назнака извора из разговорног су језика.

Сва су истицања у примјерима (курзивно писмо, писање партикула великим словом, и сл.) накнадна, тј. моја.

тика, 29387, 12. 8. 1995, 13/; *НИ њородица Марковић ...* не зна куда ће /Политика, 29387, 12. 8. 1995, 17/; Не може *НИ он* вршљати како хоће /Р. Братић, 111/, итд.

Примјери показују да и партикула И и партикула НИ могу стајати испред било ког реченичног члана (субјекта, објекта, атрибута или адвербијалне одредбе било ког семантичког типа). И једна и друга истичу значај тог члана према свим осталим члановима у реченици, тј. *имају асеверајтивно (њојачајно) значење*. Избор потврдног (И) или одричног (НИ) облика партикуле директно је условљен обликом предиката реченице: уколико у реченици предикат има морфолошки потврдну форму, за интензификацију (појачање) било ког реченичног члана употребљава се партикула И; ако пак предикат реченице има морфолошки одричну форму, и други чланови „његове“ реченице истичу се партикулом НИ.

2.1. То, међутим, не важи само за конструкције с морфологизираним него и за конструкције с неморфологизираним формом предиката, тј. конструкције са *субпредикајом*. Уколико је, наиме, у реченици употребељен глаголски прилог садашњи или прошли као субпредикат од кога зависи неки објекат или адвербијална одредба, онда тип партикуле којом се интензивирају тај објекат или адвербијална одредба не зависи од потврдности или одричности предиката реченице, него од потврдне или одричне форме глаголског прилога, што се види и из следећих примјера:

- (3) Он је, расположен и присан, сав окренут њој, повео на ручак, *не изговоривши НИ реч* о прошлој ноћи /Д. Ћосић, 431/; ... једном кад си после прве робије, *не казујући НИ куда*, отишао на месец дана /Д. Ћосић, 426/; ... они који су *немајући чак НИ њревозно средство*, понели само зимски капут за хладнију ноћ /Политика, 29384, 9. 8. 1995, 11/; Сео је и он уз њу, *не додирујући је НИ одећом* /Д. Ћосић, 423/; Шетали смо причајући *И о њеном школовању*; Дуго су разговарали, *оговарајући И мајку*, и сл.

Избор партикуле И или НИ условљен је дакле у реченици потврдном или одричном формом или предиката или субпредиката. Међуоднос типа партикуле и типа глагола који је синтаксички или семантички „надређен“ члану који она интензивира исцрпљује се, тј. не прелази оквир једне реченице (клаузе) или оквир кондензоване реченице с глаголским прилогом као неморфологизираним предикатом, тј. субпредикатом⁵.

⁵ Даље у раду ћемо зато наводити и анализирати само примјере с правим, тј. морфологизираним предикатом (тј. предикатом у форми *verbum finitum*), с тим да се подразумева да сви закључци на основу њих донесени важе и за примјере кондензованих реченица с глаголским прилозима као субпредикатима.

2.2. У свим наведеним (1–3) примјерима партикулом се интензивира неки ванпредикатски реченични члан, сам или као дио зависне синтагме (никад као дио координиране синтагме). У улози интензификатора било ког ванпредикатског реченичног члана (изван координиране везе једнородних чланова) партикуле И и НИ увијек имају улогу *пресупозицијских ријечи*⁶. Осим што истичу, наглашавају ријеч уз коју стоје, те партикуле, наиме, увијек подразумевају постојање и још једног садржаја, садржаја који је, иако неексплицитан, познат и говорном лицу и саговорнику. Употребом тих партикула указује се, дакле, и на постојање још једног пратилачког, подразумевајућег (неексплицитаног) садржаја. А тај садржај — будући да је основно значење партикула да истичу садржај једног реченичног члана, а не реченице у цјелини — мора бити у вези са садржајем интензивираниога реченичног члана. Пресупозиција коју носе партикуле И и НИ тиче се, дакле, односа садржаја интензивираниога члана према подразумевајућем садржају. Интензификаторима И и НИ тај се однос и васпоставља.

Употреба партикуле И тако подразумева да интензивирани појам није једини који се карактерише радњом предиката него да осим њега обавезно има и других на које се односи садржај предиката. Партикула И, дакле, пресупонира постојање, осим интензивираниога, и низа других појмова које карактерише дати садржај предиката. Према томе, *интензивирани појам увијек је само један из низа појмова које детерминише предикациј.* Тај пресупонирани садржај може се експлицитирати најчешће изразом *КАО И ДРУГИ/ОСТАЛИ* или засебном клаузом с редуплицираним потврдним предикатом, а у тој ће клаузи лексема *други* или њена синтагма редуплицирати функцију интензивираниога члана; као нпр.:

- (1а) Сео је и он (→ као и остали / као што су сели и остали) уз њу; Ето, и њаквој раси (→ као и осталим расама) послаше свето обасјање (→ као што су послали и другим расама); Убеђени смо и сада (→ као и пре / као што смо били убеђени и пре) да мир нема алтернативе; и сл.

Партикула НИ, за разлику од партикуле И, *пресупонира сагласност интензивираниога појма с другим (подразумјевајућим) појмовима у погледу нереализације радње предикациј.* Пресупонирано значење може се експлицитирати изразом *као ни други/остали*, односно поредбеном клаузом с редупликацијом одричног предиката и лексемом *други/остали* у функцији коју у реченици има интензивирани лексема, као нпр.:

- (2а) Не може ни он вршљати како хоће (→ као ни други / → као што не могу вршљати ни други); Ни породица Марковић (→

⁶ О пресупозицијским реченичним прилозима (чак, више и коначно) говори се у М. Ивић, *О српскохрватским реченичним прилозима*, Јужнословенски филолог, XXXIV, Београд, 1978, стр. 7.

као ни друге породице) не зна куда ће (→ као што не знају ни друге породице); Аеродром ни данас (→ као ни претходних дана) није отворен за саобраћај (→ као што ни претходних дана није отворен за саобраћај), и сл.

Партикуле *И* и *НИ*, као што се види, увијек пресуонирају да осим јосијања појма који интензивирају јосији још низ других истородних појмова на које се односи садржај предиката. Екслицирани и подразумевајући појмови увијек су сагласни у погледу (не)реализације датих радње предиката.

Тај пресуонирани садржај, како ћемо видјети, врло је битан за избор и употребу датих партикула. А на основу досадашње анализе као најопштије може се извести следеће правило:

ПРАВИЛО I

Уколико партикуле *И* и *НИ* интензивирају садржај неког ванпредикатског реченичног члана у некоординираној синтагми пресуонирајући да је интензивирани појам у погледу (не)реализације радње предиката сагласан са подразумевајућим (неекслицираним) појмовима, — онда се у реченицама с морфолошки јошврдном формом предиката чланови интензивирају партикулом *И*, а у реченицама с негираним предикатом партикулом *НИ*.

2.3. Партикуле *И* и *НИ* не морају, међутим, у свим контекстима имати пресупозицију „сагласности“. Интензивирани појам не мора увијек у погледу (не)реализације радње предиката бити сагласан са подразумевајућим појмовима. Уколико се интензификацијом једног појма пресуонира његова несагласност (супротност) у погледу (не)реализације садржаја предиката, онда наведено правило о употреби партикуле *И* и *НИ* није примјењиво (тј. не важи) у српском књижевном језику. У то се лако увјерити већ на основу следећих примјера:

- (4) *Не саслушавај ме И ти* /Д. Ћосић, 214/; *Па нису И они* енглески и немачки агенти? /Д. Ћосић, 213/; ... тамо су и прави интелектуалци, племенити људи широких погледа, способни да схвате да човек који не може све да поднесе самим тим *није И издајник* /Д. Ћосић, 349/; *Не могу више да носим И твоју жриву* /Д. Ћосић, 425/; ... халапљиво [сам] пушио, удисао, урскивао дим, желећи да се заситим дувана, да ми се смучи за свагда, па да *не иђим И за цигаретама* /Д. Ћосић, 341/; Међутим, таквим типом језика ... *нису писали у то време И остали српски писци* /А. Младеновић, у зб. Научни саданак слаvista у Вукове дане, 17/2, Београд, 1988, 121/ и сл.

Предикат реченице у овим је примјерима, као што се види, у негираној форми а партикула која интензивира неки реченични члан у потврдној (што је у супротности с правилом I). Дати се примјери и не могу подвести под наведено (I) правило јер они не удовољавају услову пресупозиције: „сагласности са другим неексплицираним појмовима у погледу (не)реализације радње предиката“.

Пресупозицијски садржај овако употријебљене (4) партикуле И сасвим је друкчији: интензивирани појам *сујројсџавља се, несагласан је* подразумевајућим појмовима у погледу реализације радње предиката. Подразумијевајући појмови захтијевају *реализацију* радње предиката, док интензификовани претпоставља *нереализацију*. Тако се при експликацији пресупонираног садржаја супротставља потврдни садржај предиката за подразумеване појмове и одрични садржај предиката за интензивирани појам. Тај пресупонирани садржај може се експлицирати клаузом с везником *као ишџо* или спојем *кад већ* али са потврдним обликом истог глагола у предикату, као нпр.:

- (4а) Не саслушавај ме *и иши* (→ *као ишџо / кад су ме већ саслушавали други*); ... да не патим *и за цигаретџом* (→ *као ишџо / кад већ иаишџим за другим*); ... таквим типом језика нису писали *и остали* (→ *као ишџо је исао он*); и сл.

На основу реченог о употреби партикуле И у реченицама с негираним предикатом може се извести сљедеће правило:

ПРАВИЛО II:

У реченицама с негираним предикатџом интензификација џојма који се у џогледу реализације радње предикатџа сујројсџавља (несагласан је) џодразумијеваним (пресупонираним) џојмовима — врши се џарџикулом И (а не џарџикулом НИ).

Замјена партикуле И партикулом НИ у таквим би случајевима довела до промјене значења реченице, јер би се пресупонирани садржај „несагласности“ превео у садржај „сагласности“, као нпр.: Не саслушавај ме *ни иши* → *као ишџо ме ни други нису саслушавали* : Не саслушавај ме *и иши* → *као ишџо су ме други саслушавали*, итд. Према томе, избор партикуле И или НИ за интензификацију неког ванпредикатског реченичног члана не зависи само од одричне и потврдне форме предиката него и од типа пресупонираног садржаја.

2.3.1. Запостављање критеријума типа предиката или критеријума типа пресупонираног садржаја доводи до нарушавања наведених правила, а самим тим и до асиметрије између форме и садржаја, јер се пресупозицијски садржај „сагласности“ преноси као „несагласност“

и обрнуто, какав је случај у сљедећим *неграматичким* примјерима употребе партикуле И намјесто партикуле НИ:

- (5) Па *И сами либерали нису* је [реч „куршон“] налазили увредљивом кад се већ била одомаћила /Политика, 29394, 19. 8. 1995, 18/; Војни „одговор“ босанским Србима у случају њихових напада на заштићене зоне *И данас се не искључује* /Политика, 29375, 31. 7. 1995, 1/; Утакмица је била тешка а *И време* нам није ишло наруку /Политика, 29374, 30. 7. 1995, 25/, и сл.

Очигледно је да у наведеним (5) примјерима партикула И има пресупозицијски садржај „сагласности“, а онда је за избор партикуле, како смо видјели, одлучујући критеријум тип предиката, тј. избор партикуле подводи се под *правило I*, а не под *правило II*.

2.3.2. Случајеви овакве погрешне употребе партикуле И (5) и нису тако чести у поређењу са примјерима сљедећег типа:

- (6) Дуго га, као *И Кољача, нисам* видео /М. Савић, 142/; *Као И његови озбиљнији прейходници, И Филип Давид не ниже* пустиловине путника једну за другом ради самих пустиловина /Политика, 29556, 3. 2. 1996, 20: Васа Павковић/; Тек мањи број његових два милиона становника верује да ико, *иа НИ бивши илејбој* без политичког искуства, *може да обнови* некадашњи сјај тог града /Политика, 29626, 13. 4. 1996, 6/; СРЈ, *иа и земље* које сам набројао, ни послје шест година постојања вишепартијског система *нијесу доживјеле* промјену власти /Наша Борба, 743, 27. 5. 1996, 5/; Зашто би писали о Србима када њих и овако више нема. На Брачу, а *И шире* /Политика, 29736, 3. 8. 1996, 24/; *И шеби као И њвом браћу*, то није јасно /Д. Ћосић, 424/. Итд.

Наведени примјери карактеристични су по томе што је у њима експлициран пресупониран садржај партикуле И и НИ, тј. што су актуелизовани сви појмови на које се односи садржај предиката. Сви учесници радње предиката при том су сагласни у погледу (не)реализације његовог садржаја. Самим тим избор употребе партикуле И и НИ — према правилу I — предодређен је морфолошким типом предиката реченице. А у свим наведеним примјерима (6) изабрана је дакле погрешна („обрнута“) партикула за интензивирање: намјесто НИ требало је употребити И, и обрнуто. Наведени неграматични примјери (6) требало је да буду у свом граматички-семантичком исправном облику остварени попут сљедећих (6а):

- (6а) Међутим, Југословени, а *НИ Мексиканци, не оиказују* међусобни сусрет /Политика, 29436, 30. 9. 1995, 27/; Нема светаца *иа НИ Бога* /М. Лалић, 406/; Чауш се, баш као ни овај човек с брковима, ничега не *сйиди* /Р. Братић, 74/; Високи функционер НАТО, као ни *амерички гости* данас, нису *импресионирани* Јељ-

циновом „чврстином“ /Политика, 29605, 23. 3. 1996, 2/; ... као ни речи за стопе, тако ни читања уз песму не *и*пријањају /Поезија, 161–162: Н. Милић/; *Забрањено је носити* црне чарапе као и *штикле* /Р. Братић, 110/; *То је ... и*обуна против сваке власти, *и*а и *ове* /Р. Братић, 8/ итд.

У свим (6а) примјерима формални показатељ експлицираног пресупозицијског садржаја „сагласности“ јесте употријебљени везник испред партикуле, тако да су остварени везничко-интензификаторски спојеви: *а/и*а/*али*/као (*н*)и⁷. У српском књижевном језику ти су везничко-интензификаторски спојеви увијек обиљежени семантичком вриједношћу *и*акође (*н*)и⁸. Тај се садржај може и експлицирати тако да везничко-интензификаторски спој са семантичким верификатором „такође“ гласи: *а/и*а/*али*/као *и*акође (*н*)и, што може послужити и као верификатор исправног избора партикуле И или НИ при интензивирању. Због тога се као правило о употреби партикуле И или НИ у везничко-интензификаторским спојевима може извести следеће:

ПРАВИЛО III:

*У свим случајевима у којима је испред интензификатора И или НИ употријебљен везник (а, али, иа или као) — избор интензификатора зависи од морфолошке форме предиката: уз и*створне форме предиката у сјоју с везником долази *и*артикула И (а/али/па/ као И), а уз негирану форму предиката *и*артикула НИ (а/али/па/ као НИ).

⁷ Као и други дио корелационог градационог везника: не само ... *не*го/*но*/*већ* (*н*)и, гдје избор интензификатора НИ или И зависи од истинитносне вриједности (по-тврдности или одричности) предиката. Међутим, и ту у пракси долази до колебања. Тако у следећем забиљеженом примјеру сусрећемо погрешан избор интензификатора: Путника нема — не само у спаваћим колима *већ* и у вагонима прве и друге класе /М. Савић, 77/.

Иако градациони везници могу бити везници и координираних синтагми и координираних реченица, они ипак чешће творе координиране градационе реченице. А сам градациони корелациони везник захтијева разматрање улоге негације у обје независне клаузе, тако да је питање негације и интензификације у градационим реченицама и синтагмама специфично и излази изван оквира овога рада, у коме се као опсег сфере утицаја на избор интензификатора узима оквир једне клаузе.

О градационим конструкцијама (синтагмама и реченицама), па и о избору типа интензификатора у њима, писали смо у неколико наврата: *Градационе реченице за не-реализовану сујројноси*, Научни састанак слависта у Вукове дане, 15/1, Београд, 1986, 103–115; *Градационе конструкције у Вуковом и данашњем језику*, Зборник радова о Вуку Караџићу, Институт за језик и књижевност у Сарајеву, Сарајево, 1987, 225–238; као и у књигама: *Кроз синтагме и реченице*, Свјетлост, Сарајево, 1992, 157–171. и *Стилистика и граматика стилских фигура*, УНИРЕКС, Никшић, ² 1995, 48–64.

⁸ Исп.: И. Клајн, *Речник језичких недоумица*, 105.

2.3.3. Погрешна употреба партикула у склопу везничко-интензификаторских спојева (6) аналошки ослонац вјероватно налази у употреби хомоформних лексема у координираним (независним) синтагмама). Експлицирајући наиме све појмове на које се односи садржај предиката, партикула губи пресупозицијски карактер и остаје у функцији чисто асеверативне (појачајне) ријечи. Уз то, што је значајније, партикула заједно с везником испред себе чини својеврстан везнички спој, тако да у први план долази везничко значење координације, па тек преко или у склопу њега и значење интензификације. При том је битна чињеница да су партикуле И и НИ хомоформне с координираним везницима *и* и *ни*, с тим да улоге тих хомоформних лексема могу бити или потпуно одвојене или истовремено остварене у истој форми. И и НИ као везници, општепознато је, везују хомофункционалне синтаксеме или синтагме у координирани копулативни однос. Дистрибуција везника *и* при том је много шира од дистрибуције везника *ни*, јер употреба *и* као координираног везника није а употреба *ни* јесте условљена потврдном или одричном формом предиката. Наиме, уколико се два хомофункционална ванпредикатска реченична члана повезују у координирану синтагматску везу, по правилу се координирана синтагма твори везником *и* (а не везником *ни*) без обзира да ли је предикат реченице у потврдној или одричној форми:

- (7) У Љубљани су још *Његошева* и *Шарановићева* улица /Политика, 29745, 12. 8. 1996, 7/; Све акције *воде* у правцу обезбеђења потпуне стабилности *йржшишиа* и *валуше* /Политика, 29745, 12. 8. 1996, 9/; *Стави* тамјан *йод кућну сиреху* и у *шуйље дрво* /Р. Братић, 30/; *Јаков се зашресе йод шежином јарма* и *йод замахом снажних Трифунових руку* /Р. Братић, 11/; ... а *йшо је честйо* и *много* /Р. Братић, 61/, итд.
- (8) ... *псовање није одлика само нашег и сродних словенских народа* /Политика, 29387, 12. 8. 1995, 22/; ... *важне људске творевине, попут државе, не ишчезавају тек тако, из нејажње и несмојрености* /Политика, 29387, 12. 8. 1995, 22/; Милован *Данојлић*/; *Немачка и њени савезници немају ни најмање повода да своју великодушну понуду мира понове* /Политика, 29394, 19. 8. 1995, 17/; *Посебно се зајам не смије узети од кайишталиста* и *буржоазије* /Р. Братић, 110/, итд.

У наведеним примјерима (и 7 и 8) *и* је само копулативни везник, употријебљен за координирање два хомофункционална реченична члана или синтагме. „И“ као везник твори, како се види, координирану копулативну синтагму између било која два хомофункционална ванпредикатска члана реченице с одричном формом предиката (8). И у једном (7) и у другом (8) случају *и* има искључиво везничку функцију. У тим примјерима нема никакве интензификације чланова координиране синтагме, тако да је искључена свака могућност интерпретације лексема *и* као партикуле-интензификатора.

Међутим, и чланови координиране синтагме могу се интензификовати. При интензификацији долази до укрштања везничке и интензификаторске функције, као и до преплитања употребе лексеме И и НИ у везничко-интензификаторској улози. Интензификација чланова координиране синтагме врши се редупликацијом лексеме И или НИ испред сваког од хомофункционалних чланова. При том, избор интензификатора И или НИ зависи од форме предиката реченице. У реченицама с потврђним предикатом интензификатор чланова координиране синтагме увијек је И. „И“ се дакле понавља испред сваког хомофункционалног члана синтагме, као нпр.:

- (7а) ... ред се мора знати; и Љубав и Умјешности су, одвајкада, ујућене једна на другу /Поезија, 155: Т. Росић/; Халаљљив је и на јело и на шиће и на жене /Р. Братић, 9/; ... у условима смањеног извоза много губимо и најољу и у земљи /Политика, 29362, 18. 7. 1995, 9/; Рајфовали су и у шћали и ѿред кућом и на ливади /Р. Братић, 40/; И једни, и други, и шћрећи то чине утехе ради /Поезија, 23: С. Зубановић/; И чукундјед му и дјед и он били су и остали вјерни свакој новој власти /Р. Братић, 7/, итд.

Реченице с потврђним предикатом не остављају никакве дилеме ни о типу интензификације чланова координиране синтагме, нити о типу интензификатора. Интензификација се врши редупликацијом лексеме И, тако да се она, умјесто само у позицији између хомофункционалних чланова, остварује (реализује) испред сваког од хомофункционалних чланова. Редупликацијом се, међутим, мијења функционални статус лексеме И: то више није само координирани копулативни везник као у примјерима (7) него партикула-интензификатор и везник-интензификатор. Наиме, испред прве од хомофункционалних лексема координиране синтагме И губи статус везника⁹ и добија функцију асверативне партикуле. У осталим позицијама та интензификаторска функција се редуплицира, али И не губи ни везничку функцију, тако да изван прве позиције И у себи обједињује и улогу интензификатора (партикуле) и улогу везника. Редуплицирано И тако је у свим својим реализацијама у координираног синтагми интензификатор, али је изван прве позиције увијек и конјунктор (везник).

А да је интензификаторска функција редуплицираног И заиста остварена и примарна у датим случајевима, види се и по начину интензификације чланова координиране синтагме у реченицама с негираним предикатом:

⁹ Ниједан се координирани везник не може, наиме, реализовати испред првог од координираних чланова а да не буде употријебљен и између њих. О „понашању“ координираних везника писали смо исцрпно у раду *Распоред клауза у независно-сложеној реченици*, Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, XXXVI/2, Нови Сад, 1993, 181–206.

- (8а) *Ни он ни она немају живот да буду љубавници /Д. Ћосић, 461/; Ни банке ни трговци више немају чиме да кредитирају производњу /Политика, 29389, 14. 8. 1995, 9/; Ни једна ни друга нису доказиве простим расуђивањем /Поезија, 53: Б. Радовић/; ... али зато није подносила мачку, ни црну ни бијелу ни шарену /Р. Братић, 39/; Ни Ивана, ни Владимира не може сутра ујутру да остави /Д. Ћосић, 460/; У школи, из које излазимо, нису нас учили ни поштовању других, ни самопоштовању /Политика, 29387, 12. 8. 1995, 22: Милован Данојлић/; Ни џмрчине ни сумрака више неће бити /Р. Братић, 103/; Све ово ни мало не служи на част ни особљу ни руководству „Меркура“ /Политика, 29362, 18. 7. 1995, 10/; Ни хендикей ни њредности не долазе од технологије /Политика, 29618, 5. 4. 1996, 39/; ... том некад веома прометном саобраћајницом возила још не промичу ни брзо ни често /Политика, 29718, 16. 7. 1996, 7/; Од свога рођења Димитрије ... не крочи из Биша, ни на пазар, ни у свайове, ни на какву сахрану /Р. Братић, 168/, итд.*

Неинтензификовани чланови координиране синтагме уз негирани предикат, видјели смо (8), повезују се везником *и*. При интензификацији таквих синтагми, као што се види (8а), везник *и* бива замијењен лексемом *ни*. *Ни* се редуплицира испред сваког од хомофункционалних чланова координиране синтагме, па и испред првог. Пошто, као и *И*, испред првог члана лексема *ни* има чисто интензификаторску функцију, а употреба одричне форме интензификатора остварена је по правилу конгруенције негација¹⁰, та интензификаторска форма се намеће и у везничким позицијама (између чланова координиране синтагме). То је најбољи показатељ да је у наведеним примјерима интензификаторска функција надређена везничкој, тј. везничка форма се повинује форми интензификатора. При том се, међутим, не губи везничка улога: форма *НИ* у свим међупозицијама хомофункционалних чланова координиране синтагме има уз интензификаторску и везничку улогу. Али се зато при редупликацији интензификатора у координираној синтагми (и то и интензификатора *и* и интензификатора *ни*) губи његова пресупозицијска функција: изван експлицираних појмова не подразумијева се, наиме, постојање ни једног више на који би се односио садржај предиката. При интензификаторско-везничкој улози у координираној синтагми *И* и *НИ* немају дакле пресупозицијског значења, али им значење и даље остаје усложњено — само сад: интензификаторско и везничко.

На основу свега изнесеног правило о употреби интензификатора *И* и *НИ* у координираној синтагми може да гласи:

¹⁰ О конгруенцији негације в. опширно у нашем раду *Одрицање и њврђење двојструком негацијом*, Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, XXXIX/1, Нови Сад, 1996.

ПРАВИЛО IV:

Хомофункционални чланови координираних синтагми у реченицама с појачаним предикатом интензивирају се тако што се испред сваког од њих ставља партикула И, док се у реченицама с негираним предикатом сваки од хомофункционалних чланова координиране синтагме интензивира партикулом НИ.

У реченицама с негираним предикатом при интензификацији чланова координиране синтагме тако долази до промјене лексеме И лексемом НИ. Неинтензивирани чланови координиране синтагме уз негирани предикат повезују се дакле везником *и* (8), док се интензивирани повезују лексемом *ни* у функцији и партикуле и везника¹¹. Употреба интензификатора испред првог члана координиране синтагме по правилу намеће и редупликацију његове форме и испред свих осталих хомофункционалних чланова¹².

2.4. Досад је говорено о интензификацији реченичних чланова у ванпредикатској позицији. Показано је да је један од основних критеријума (никако не и једини) избора и употребе интензификатора И или НИ форма предиката. О интензификацији садржаја самог предиката у досадашњем дијелу рада није, међутим, говорено. А интензи-

¹¹ Та несагласност форми везника и везника-интензификатора у координираним синтагмама је могла бити подлога колебању у употреби партикула И и НИ у спојевима *а/иа/али/као (н)и* (в. примјере 6) у којима још није дошло до уједињења везничке и интензификаторске функције у истој лексеми. Уосталом, и у везничко-интензификаторској употреби лексема И или НИ долази покатак до погрешака, као у сљедећем забиљеженом примјеру: *И једно И друго није* последица случаја, већ правило /Поезија, 115: П. Зорић/.

¹² Зато су изван чисто граматичке норме, или исправније речено: зато су на граници граматичке и стилистичке норме примјери у којима нема сагласности форми интензификатора и везника у истој координираној синтагми, него се испред првог члана координиране синтагме употребљава интензификатор НИ а између чланова синтагме везник *и*, као нпр.:

Без оба услова нема ни ефикасног банкарства, а без њега *НИ ваљаног новца И стабилности цена* /Политика, 29380, 5. 8. 1995, 17/; ... нигде [нема] *НИ овлашће примедбе И оцјене* о лоше компонованој песничкој збирци /Политика, 29394, 19. 8. 1995, 18/.

Такви су примјери окационални (па и тим више „призивају“ стилистичку норму) као што су и сљедећи примјери у којима испред првог члана координиране синтагме нема реализованог интензификатора, али се између чланова реализује управо онај интензификатор који може „задати“ само тај први (неексплицирани) интензификатор, тј. интензификатор НИ, као нпр.:

... навикао је он да чворове пресијеца пријеким путем и да не жали *јаке НИ нејаке* /М. Лалић, 407/; *Побуне НИ оштора* више неће бити /Р. Братић, 109/; Неће више бити *хајке НИ хајкача* /Р. Братић, 112/.

О међуодносу граматичке и стилистичке норме и њиховим критеријумима говоримо у раду *Лингвистичка и стилистичка нормативности стилских координираних синтагми*, Научни састанак слависта у Вукове дане, 24/1, Београд, 1995, 43–59.

фикација *предиката* партикулом И и НИ у много чему је специфична у односу на интензификацију свих осталих чланова реченице. Избор интензификатора у предикату зависи од истинитосне вриједности предиката (његове потврдности или одричности), од типа морфолошког глаголског облика у предикату (прости или сложени глаголски облик), од синтаксичког типа предиката (глаголски или неглаголски предикат, синтаксички прости или сложени предикат). Сви ти фактори имају утицаја првенствено на интензификацију негиране форме предиката.

2.4.1. Афирмативна форма предиката, наиме, увијек се интензивира партикулом И, с тим да се потврдни глаголски предикат изражен простим глаголским обликом интензивира, нормално, стављањем партикуле И испред њега:

- (9) Зато *се* они *И* *сахрањују* изван гробља /Р. Братић, 19/; Волите једино да пркосите властима. Зато вас тако *И* *глобе* /Р. Братић, 72/; Безгрешних — ја да знам — нема. Ако их *И* *има*, онда су то Бог, Народ, Тито и Партија /Р. Братић, 105/; Он *И* *ијева* добро; и сл.

Уколико је у саставу простог глаголског предиката сложени глаголски облик, онда се интензификатор И употребљава увијек испред неенклитичког глагола (глаголског придјева или инфинитива у склопу сложеног глаголског облика) јер се не може интензивирати енклитички облик глагола. Исти је случај и са именским предикатом с енклитичким обликом глагола *бићи*: интензификатор И долази само испред предикатива. На примјер:

- (9а) У потрази за манастирским даровима на таквом једном путу *је* *И* *умро* /Р. Братић, 159/; ... заједно с осталима одјурџи откуда *је* и *дошао* /Р. Братић, 76/; Зато *смо се* *И* *иобунили* /Политика, 29374, 30. 7. 1995, 19/; Религије *су* *И* *настале* из човековог отпора према приношењу жртва /Политика, 29380, 5. 8. 1995, 20/; Он *ће* *И* *донијети* ту књигу; Ја *бих* *И* *оишла* тамо; ... он [зенитизам] *је* *И* *интернационални* *покрећ* /Поезија, 134: Г. Тешић/; Она *је* *И* *лијепа*; и сл.

У потврдном сложеном глаголском предикату партикулом И може се интензивирати или (9б) садржај модалног или фазног дијела сложеног предиката, или (9в) садржај допуне изражене инфинитивом, односно формом презента с везником *да*. Исти је случај и са именским предикатом (9г) кад копулативни глагол није изражен енклитичким него пуним обликом глагола *јесам* (*бићи*):

- (9б) Зато вас тако и глобе, а *И* *и треба* још више *да* вас *глобе* /Р. Братић, 72/; Он *је* *И* *иочео* *којићи* темеље; и сл.
- (9в) Он *жели* *И* *и прочићићи* / *И* *да* *и прочићи* ту књигу; Он *иочиње* *И* *сјудираћи* / *И* *да* *сјудира*; и сл.

- (9г) Живот *И јесте једна велика и нејрестјана борба* /Р. Братић, 107/; Али је [прича] у понечем била *И нова* /Р. Братић, 167/; и сл.

На основу досадашње анализе може се извести следеће правило о интензификацији потврдних форми предиката:

ПРАВИЛО V:

Сви ипийови потврдних форми предиката интензивирају се партикулом И, с тим да се у склопу предиката, зависно од његове структуре, може интензивирати свака осим енклиитичке комбинације.

2.4.2. При интензификацији негираних форми предиката неупоредиво су усложњенија правила употребе партикула И и НИ, тако да у пракси често, за разлику од потврдних форми предиката, долази до колебања у избору и употреби партикула И и НИ. Наиме, у интензивирању садржаја негираног предиката учествују обе партикуле — и И и НИ. Избор једне или друге у интензивирању (дијела) негираног предиката првенствено зависи од типа морфолошког облика у саставу предиката и од синтаксичког типа предиката, па ћемо те критеријуме и узети за класификационе.

2.4.2.1. Најприје наводимо примјере за интензификоване садржаје негираних форми простог глаголског предиката израженог неким простим морфолошким глаголским обликом:

- (10) Они *И не ијевају* већ јече и кукају /Р. Братић, 8/; Понекада се Врана тако понаша као да се овај рат њега *И не ииче* /Р. Братић, 90/; А гдје су вам те лимузине, кад овдје *И нема* цесте? /Р. Братић, 66/; Пословна елита сад *И не гледа* далеко /Политика, 29362, 18. 7. 1995, 6/; Но људи ... готово да промене на њој *И не примећују* /Политика, 29387, 12. 8. 1995, 21: Живојин Павловић/; Одлазећи на летовање, људи више *И не иушују* у пуном значењу те речи /Политика, 29394, 19. 8. 1995, 20: Милован Данојлић/; ... он *И нема* шта с тобом причати /Р. Братић, 37/; Један пријатељ ме *И не рачуна* за писца /М. Савић, 76/; итд.

Из наведених примјера готово да се само од себе намеће правило о начину интензификације простог глаголског предиката израженог неганим простим глаголским обликом:

ПРАВИЛО VI:

Простии глаголски њредикаѝ изражен негираним ѡпростим глаголским обликом увијек се инѡтензивира партикулом И.

То правило у пракси се често изневјерава, тако да умјесто партикуле И наилазимо у интензификацији негираног простог глаголског предиката на партикулу НИ, као нпр.:

- (10а) ... што наравно *НИ не чини* ниједна номенклатурна наука /Б. Шијаковић, 127/; Не преувеличавамо њихову важност, али их *НИ не ѡиѡцењујемо* /Политика, 29376, 1. 8. 1995, 5/; ... ту евиденцију заправо нико *Ни не води* /Политика, 29376, 1. 8. 1995, 13/; ... пола њих *НИ не зна* зашто уписује ову школу /Политика, 29402, 27. 8. 1995, 10/; *НИ не сањају* да је сваки испуњени задатак подијељена чаша жучи /Политика, 29640, 27. 4. 1996, 19/; Ја те *НИ не видим* где си /Л. Дучић, 117/. Итд.

Примјери попут наведених (10а) којима се крши правило о употреби интензификатора И (а не НИ) испред негираног простог глаголског предиката врло су чести¹³. Чак су толико чести у књижевно-умјетничком стилу (а да о публицистичком и не говоримо) да су једнога страног слависту навели да на основу фреквенције употребе НИ у датој позицији у виду правила погрешно закључи да „ако је предикат изражен глаголом у презенту и ако је тај глагол одричан, НИ се употребљава испред одричне речце НЕ“¹⁴. Наведени закључак, иако донесен на основу извора из књижевноумјетничког стила, потпуно је супротан правилу које важи у српском књижевном језику (в. правило VI), али је индикативан јер указује да је употреба партикуле НИ намјесто исправног И уз негирани прости глаголски предикат врло честа, мада се ни изблиза број примјера с погрешном употребом партикуле не може поредити с бројем граматички исправно интензивираних примјера.

2.4.2.1. А колебању у употреби партикула И и НИ испред негираног простог глаголског предиката израженог простим глаголским обликом, уз погрешну аналогију с примјерима конгруенције негација, свакако доприноси и погрешна аналогија с начином *инѡтензификације ѡпростог глаголског ѡредикаѡа израженог негираним сложеним глаголским обликом* (негираном формом перфекта, плусквамперфекта, по-

¹³ На што је већ скренута пажња у нормативистичкој (савјетничкој) литератури (в. нпр. И. Клајн, *Речник језичких недоумица*, 105), али и при научној обради ове проблематике (в. нпр. Л. Лашкова, *нав. дјело*, 170–172).

¹⁴ В. Зенчук, *Употребление „ни“ в отрицательных предложениях сербохорватского языка (сравнительно с русским языком)*, Очерки по словообразованию и словоупотреблению, ЛГХ, 1966, стр. 66. — цитирано према: Л. Лашкова, *нав. дјело*, 170.

тенцијала или футура), односно начином интензификације негираног неглаголског (именског) предикатива.

У српском књижевном језику употребљавају се, наиме, различите партикуле за интензивирање непунозначног глагола у склопу негираног сложеног глаголског облика (11), и за интензификацију пунозначне лексеме (глаголског придјева или предикатива) (11a), као што то показују и сљедећи примјери:

- (11) У стварности фиксни девизни курс *И није одбрањен* /Политика, 29380, 5. 8. 1995, 18/; Она *И неће доћи*; Ако *И не буде долазила*, јављаће се телефоном; Иначе, *И не би били јеснички симболи*, него грађа из језика /Политика, 29380, 5. 8. 1995, 21/; То, међутим, *И није ипак важно* /Политика, 29374, 30. 7. 1995, 19/; То *И није важно* /Р. Братић, 104/; Али, то *И није толико битно* /Политика, 29384, 9. 8. 1995, 23/; Извесни економисти *И нису научници* већ рекламни букачи /Политика, 29384, 9. 8. 1995, 6/; Можда то некеме *И није мило* /Р. Братић, 85/. Итд.
- (11a) Мој отац *није НИ помишљао* да другује и пријатељује са сином /Д. Тосић, 45/; ... и ту сам први пут прочитао десетине књига песника за које *нисам био НИ чуо* /Поезија, 152: М. Максимовић/; Да си прескочио који стих, до свађе *не би НИ дошло* /Р. Братић, 51/; ... да су то слутили, можда *не би НИ појисали* завршна документа /Политика, 29373, 29. 7. 1995, 6/; ... држава никада *није НИ имала* потпуну контролу над „одливом мозгова“ /Политика, 29376, 1. 8. 1995, 13/; ... на већини линија додира са хрватском војском *нису НИ била испољена озбиљнија борбена дејства* /Политика, 29387, 12. 8. 1995, 14/; ... рата *не би Ни било* /Политика, 29387, 12. 8. 1995, 14/; ... као да Врана *није НИ жив* /Р. Братић, 90/, и сл.

Интензификација садржаја негираног предиката израженог сложеним глаголским обликом или негираним копулативним глаголом с предикативом врши се, као што се види (11a), објема партикулама — и партикулом И и партикулом НИ. Те двије партикуле, међутим, интензивирају различите дијелове наведених предиката: И интензивира увијек негирани непунозначни глагол (нпр. нисам или не бити), док НИ интензивира допуну том помоћном глаголу (лексему у форми глаголских придјева или предикатив). Пошто се ради о интензификацији истог реченичног члана, наведене се интензификације увијек могу међусобно замјењивати (уп. Он *И није долазио* → Он *није НИ долазио*; То *И није важно* → То *није НИ важно*; До рата *не би НИ дошло* → До рата *И не би дошло*; Он *није НИ жив* → Он *И није жив*, и сл.).

На основу извршене анализе може се извести сљедеће правило о начинима интензификације глаголског предиката израженог негираним сложеним глаголским обликом и негираног неглаголског (именског) предиката:

ПРАВИЛО VII:

Негирани предикаци изражен сложеним глаголским обликом и негирани именски предикаци интензивирају се или партикулом И или партикулом НИ, с тим да партикула И интензивира нејунозначни одрични глагол (нисам, нећу и не бити), док партикула НИ интензивира лексему у форми глаголских придева или предикатив.

2.4.2.2. Исто је правило у основи примјениво и на употребу партикула И и НИ у сложеном глаголском предикаци одричног типа, што се види и из следећих примјера:

- (12) Зато вам нико *И* не смије доћи на мобу /Р. Братић, 73/; Због тога *И* нисам могао да будем равнодушан према последицама таквог изабављења /Д. Ћосић, 58/; Он *И* неће хити да ради у фабрици; и сл.
- (12а) Нико тада није могао *НИ* да послуша колику снагу ће Конференција ... развити /Политика, 29373, 29. 7. 1995, 6/; *Не можеш НИ замислити* шта ћу ти урадити /Р. Братић, 130/; Био је то чувени одметник, чије се име није смјело *НИ* поменути /Р. Братић, 97/; *И* шта је од свега остало? Јанкеља — који не умије *НИ* да узјаше на кљусе /Р. Братић, 174/; ... она није хитела *НИ* да га погледа /Р. Братић, 170/, и сл.

У сложеном глаголском предикату негираног типа, као што се види, може се употребити као интензификатор или партикула И или партикула НИ, па би уз малу модификацију претходног (правила VII) правило о употреби и избору интензификатора И и НИ у негираном синтаксички сложеном глаголском предикаци могло да гласи:

ПРАВИЛО VIII:

Одрична форма сложеног глаголског предикаца може се интензификовати или партикулом И или партикулом НИ, с тим да се партикулом И интензивира одрични облик модалног или фазног глагола, а партикулом НИ облик глагола дојуне у инфинитивној или у форми презентиа с везником да.

3. Пошто смо исцрпили анализу начина и правила интензификације свих реченичних чланова партикулама И и НИ, на крају је у

виду најопштијег сажетка потребно издвојити и основне (опште) резултате.

3.1. Сваки се реченични члан може интензивирати објема партикулама: и партикулом И и партикулом НИ. Избор једне или друге предодређен је низом чинилаца од којих је најбитнији потврдна или одрична форма (суб)предиката реченице. Потврдна форма предиката нужен је и довољан услов за употребу партикуле И као интензификатора било ког реченичног члана. Али употреба партикуле И не подразумева и обрнуто правило, јер партикула И у одређеним условима може интензивирати и чланове реченице с негираним предикатом. Према томе, потврдна форма предиката и употреба партикуле И стоје у односу детерминације: потврдни предикат условљава за интензификацију било ког реченичног члана избор партикуле И, док употреба партикуле И нужно не подразумева и потврдну форму предиката.

Код партикуле НИ обрнут је однос детерминације: употреба партикуле НИ при интензификацији било ког реченичног члана подразумева обавезно и негирану форму предиката, док негирана форма предиката нужно не захтијева употребу партикуле НИ за интензификацију неких реченичних чланова и/или дијелова.

3.2. Тако само у реченицама с негираним предикатом долази до употребе и партикуле НИ и партикуле И, али у строго одређеном синтаксичко-семантичким условима. Да би интензивирала неки ванпредикатски реченични члан у реченици с негираним предикатом, партикула И мора имати пресупозицију „појам који она интензивира *несагласан* је у погледу реализације радње предиката са осталим подразумевајућим појмовима“. Избор партикула И или НИ за интензификацију ванпредикатских реченичних чланова у реченицама с негираним предикатом условљен је, дакле, пресупозицијским садржајем „сагласности“ (НИ), односно „несагласности“ (И). И и НИ интерферирају и при интензификацији чланова координиране синтагме у реченици с негираним предикатом, с тим да тада И има чисто везничку а НИ везничко-интензификаторску улогу. И још се И и НИ сусрећу при интензификацији дијелова самог негираног предиката. Избор И или НИ за интензификацију садржаја негираног предиката условљен је морфолошком и синтаксичком сложености самог предиката. Уколико је негирани предикат изражен простим глаголским обликом, употребљава се само интензификатор И. Уколико је пак одрични предикат у форми сложеног глаголског облика, или има статус неглаголског (именског) или сложеног глаголског предиката, онда се за интензификацију првог непунозначног дијела предиката (одричног копулативног или одричног модалног, односно фазног глагола) употребљава само партикула И, а за интензификацију другог дијела сложеног глаголског облика (глаголских придјева или инфинитива) или предикатива, или допуне модалном и фазном глаголу у ин-

финитивној или форми презента с везником да — употребљава се искључиво партикула НИ.

3.3. Правила употребе интензификатора И и НИ у српском књижевном језику почивају, према томе, на јасним и чврстим граматичко-семантичким критеријумима. У свакодневној употреби, међутим, она се често изневјеравају, и то искључиво у сфери интерференције употребе партикуле НИ и И, тј. у одричним реченицама, у којима су критеријуму форме предиката често надређени други критеријуми за избор једне или друге партикуле као интензификатора. Па кад је већ ослабило језичко осјећање, онда је неопходно, желимо ли се придржавати норми књижевног језика, знати правила употребе партикула И и НИ као и критеријуме на којима она почивају.

Zusammenfassung

Miloš Kovačević

DISTRIBUZION UND DIE GEBRAUCHSREGELN DER PARTIKELN I UND NI IM SERBISCHEN

In der Arbeit wird an funktionalstilistisch verschiedenartigen Beispielen eine Analyse vorgenommen über den Gebrauch der Partikeln *i* und *ni* in der serbischen Schriftsprache. Aus dieser Analyse ergeben sich auch die Grundkriterien, durch die die Gebrauchsweise der beiden Partikeln geregelt wird.